

Голові СВР ДФ 35.052.084
у Національному університеті
«Львівська політехніка»
Міністерство освіти і науки України
доктору юридичних наук, професору
Кельману Михайлу Степановичу

ВІДГУК

офіційного опонента доктора юридичних наук, професора Богатирьова Івана Григоровича на дисертацію Строїча Василя Васильовича «Сучасні соціально-правові механізми протидії злочинності в Україні», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право

Дисертація Строїча Василя Васильовича «Сучасні соціально-правові механізми протидії злочинності в Україні» є рукописом, який складається із анотації, вступу, трьох розділів, які логічно об'єднані у вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 230 сторінок, з них основного тексту – 166 сторінок. Список використаних джерел налічує 281 найменування і займає 33 сторінки. Додатки розміщено на 14 сторінках.

Актуальність теми дослідження. Дисертація є спеціальним комплексним дослідженням у вітчизняній науці кримінального права основ сучасних соціально-правових механізмів протидії злочинності в юридичній доктрині й кримінальному законодавстві України, у ході якого розроблено пропозиції щодо їх удосконалення, з метою запобігання злочинності в Україні в умовах трансформації до нового національного законодавства.

Кримінологічний аналіз соціально-правових механізмів протидії злочинності, які за своєю сутністю хоч і є єдиним цілісним і системним утворенням, довів, що у сучасній кримінологічній теорії вони представлені різними теоретичними моделями.

Варто наголосити, що у проведеному аспірантом дослідженні концептуально обґрунтовано і доведено роль соціально-правового механізму, як системи різноманітних правових та інших імперативних засобів і чинників, які здатні протидіяти злочинності (виявляти, нейтралізувати чи елімінувати) і можуть забезпечувати необхідні умови для дотримання прав та свобод людини в сучасному соціумі; правова діяльність, що спрямована на перешкоджання виявам злочинності як у загальній, так і спеціальній соціальній площинах; поняття «соціально-правовий механізм протидії злочинності» акцентує на тому, що правовий механізм є частиною соціального й функціонує з ним у тісній єдності.

З огляду на останні зміни у національному законодавстві, виокремлено основні завдання сучасної державної політики протидії злочинності, а саме: забезпечити передачу більшості правоохоронних функцій (зокрема, щодо протидії злочинності), окрім боротьби із кримінальними правопорушеннями проти основ національної безпеки, від СБУ до правоохоронних органів, зокрема НП України; запровадити системну протидію злочинності; налагодити систему ефективної взаємодії правоохоронних органів України із сусідніми державами для протидії злочинності у прикордонних регіонах, а також імплементації їхнього позитивного досвіду у вітчизняний; розширити спектр спеціальних кримінологічних досліджень структурних елементів сучасних механізмів протидії злочинності, закономірностей її функціонування тощо. Це необхідно для формулювання комплексної характеристики сучасних механізмів протидії злочинності загалом та її окремих видів, а відтак розробки на цій основі належних методичних рекомендацій з протидії всім проявам злочинності.

У вступі (с. 18-27 рукопису дисертації) дисертант аргументовано довів актуальність обраної теми дослідження, а також її зв'язок з науковими програмами, темами, планами, сформулював мету і задачі даної наукової розробки та визначив її об'єкт, предмет і методи дослідження, обґрунтував наукову новизну отриманих результатів та їх практичне значення; повідомив

про особистий внесок та апробацію результатів зазначеного дослідження, а також про кількість публікацій, у першу чергу, у фахових виданнях, що визначені Міністерством освіти і науки України. Тобто у повній мірі дотримався тих формальних вимог, що пред'являються до вказаного структурного елемента будь-якої дисертації.

Вивчення змісту дисертації свідчить, що обраний напрям дослідження знаходиться у тісному зв'язку з науковими програмами, планами, темами дослідження. Дисертаційна робота В.В. Строїча відповідає Пріоритетним напрямкам розвитку правової науки на 2016–2020 рр., що затверджені Постановою Загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 року; Плану заходів із виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку «Україна–2020», затвердженої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 4 березня 2015 року №213-р.; Плану заходів МВС України, які спрямовані на реалізацію норм Кримінального процесуального кодексу України, затвердженого наказом МВС України від 08.08.2012 р. № 685 (п. 6 розділу «Правові засоби боротьби зі злочинністю»). Роботу виконано згідно з планом науково-дослідної роботи кафедри кримінального права і процесу Навчально-наукового Інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка» у межах теми: «Шляхи вдосконалення правового механізму захисту прав і свобод людини і громадянина в умовах розбудови правової держави» (ДР № 0117U004015).

Дисертантом вірно визначена мета і комплексно вирішені завдання дослідження кримінально-виконавчих засад запобігання потраплянню до засуджених, позбавлених волі, заборонених предметів та сформовані на цій основі пропозиції, що спрямовані на вдосконалення кримінальної відповідальності за такі дії.

Оцінка обґрунтованості наукових положень дисертації, їх достовірності та новизни.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів дослідження забезпечена застосуванням сучасних загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, зокрема, для забезпечення наукового обґрунтування результатів дисертації, автором наукової праці використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, що сприяли всебічному розкриттю предмета дослідження. Так, герменевтичний метод застосовано для пізнання та інтерпретації наукових розвідок, що сприяло розкриттю змісту й узагальненню відповідних теоретико-прикладних положень (підрозділи 1.1–1.3); історико-правовий – у процесі висвітлення генезису формування соціально-правового механізму протидії злочинності (підрозділи 1.1–1.3); системно-структурний – для поглибленого вивчення соціально-правового механізму протидії злочинності в науковій юридичній літературі (підрозділи 2.1–2.3); порівняльно-правовий (компаративний) – для порівняння сучасної та попередньої практик функціонування соціально-правового механізму протидії злочинності (підрозділи 3.1, 3.2); формально-логічний – у процесі з'ясування об'єктів і суб'єктів соціально-правового механізму протидії злочинності (підрозділи 2.2, 2.3); функціональний метод дав змогу розкрити динамічні характеристики механізму протидії злочинності, що сприяли ґрунтовному осмисленню його функціональних вимірів (підрозділи 2.1–2.3, 3.1, 3.2); соціологічний – для з'ясування думок і позицій як учених, так й практиків щодо кримінологічних основ соціально-правового механізму протидії злочинності (підрозділи 2.2, 3.1, 3.2); догматичний – застосовано з метою визначення ефективності функціонування соціально-правового механізму протидії злочинності (усі розділи); статистичний – для опрацювання статистичних показників; моделювання й прогнозування – у ході розроблення практичних рекомендацій та пропозицій(с. 22 рукопису дисертації)

Потужною є також емпірична база дослідження, що представляє собою сумарні дані, які отримані у процесі аналізу статистичних показників Генеральної прокуратури, Міністерства внутрішніх справ України, інших

суб'єктів соціально-правового механізму протидії злочинності; результати анкетування 400 осіб із Львівської області; огляди юридичної практики з питань протидії злочинності (с. 23 рукопису дисертації).

Проведений рецензентом глибокий аналіз дисертації «Сучасні соціально-правові механізми протидії злочинності в Україні» В.В. Строїча, показує здатність аспіранта успішно вирішувати наукові завдання як фундаментального так і прикладного значення, про що свідчать напрацьовані дисертантом матеріали обраної теми дослідження, а також формулювання проміжних та загальних наукових висновків, що забезпечують належний рівень достовірності та обґрунтованості всього змісту дисертаційної роботи.

Зокрема, на користь цього свідчить авторські напрацювання В.В. Строїча, які ґрунтуються на положеннях кримінальної, кримінологічної та віктимологічної науки, нормах чинного національного законодавства, міжнародних нормативно-правових актів, на узагальненні, аналізі та використанні позитивного вітчизняного та іноземного досвідів. Результатам дисертаційного дослідження В.В. Строїча притаманний належний рівень наукової новизни, положення якої містяться у всіх трьох розділах дисертації.

Достовірність і наукова обґрунтованість положень наукової новизни, висновків і рекомендацій, які сформульовані у дисертації аспіранта, не викликають заперечень. На схвалення та позитивну оцінку заслуговують більшість положень наукової новизни, які виносяться на захист. Насамперед, автор дослідження, вперше:

- концептуально обґрунтував, що соціально-правовий механізм – це система різноманітних правових та інших імперативних засобів і чинників, які здатні протидіяти злочинності (виявляти, нейтралізувати чи елімінувати) й можуть забезпечувати необхідні умови для дотримання прав і свобод людини в сучасному соціумі; правова діяльність, що спрямована на перешкоджання виявам злочинності як у загальній, так і спеціальній соціальній площині; поняттям «соціально-правовий механізм протидії злочинності» акцентовано

на тому, що правовий механізм є частиною соціального й функціонує з ним у тісній єдності;

- визначив гарантії забезпечення функціонування соціально-правового механізму протидії злочинності й виокремлено їх у дві групи: перша група – умови (передумови) забезпечення (правові, організаційні, політичні, ідеологічні, соціальні, економічні тощо); другу групу становлять засоби забезпечення, серед яких: організаційно-структурні інституції, державні органи та неурядові структури (зокрема, і громадяни), які протидіють злочинності;

- умовно поділені нормативно-правові акти у сфері протидії злочинності за критерієм предмету їх регулювання: 1) ті, що визначають загальні засади соціально-правового механізму протидії злочинності; 2) ті, що встановлюють відповідальність за скоєння кримінальних правопорушень; 3) ті, що регулюють зміст й процес протидії соціально-правового механізму протидії злочинності: закони, міжвідомчі нормативні акти, відомчі нормативні акти; 4) ті, що визначають правовий статус й компетенцію суб'єктів соціально-правового механізму протидії злочинності; 5) ті, що регулюють окремі питання забезпечення соціально-правового механізму протидії злочинності;

- серед суб'єктів соціально-правового механізму аспірантом виокремлено аж чотири категорії: до першої категорії віднесено органи загальної компетенції; до другої – органи галузевої (функціональної) компетенції; до третьої – органи змішаної компетенції; четверту категорію становлять інститути громадянського суспільства, самі громадяни чи їх спільноти.

Дисертаційна робота має логічно завершену структуру, яка побудована відповідно до мети та поставлених автором задач, що дозволяє простежити авторський підхід до розв'язання складної наукової проблеми. У роботі чітко сформульовані об'єкт і предмет дослідження.

Перший Розділ дисертації (с. 29-54 рукопису дисертації) присвячено «Концептуалізації дослідження проблеми сучасних соціально-правових механізмів протидії злочинності в Україні». В ньому автор розкрив стан

дослідження у кримінологічній теорії соціально-правового механізму протидії злочинності, показав методологічні підходи до дослідження механізму протидії злочинності, визначив кримінологічно-правові засади дефініції протидії злочинності як соціально-правового механізму.

Другий розділ дисертації (с. 74-128 рукопису дисертації) присвячений «Сутнісному змісту соціально-правового механізму протидії злочинності». Вдало розкрито правові гарантії соціально-правового механізму протидії злочинності та нормативно-правовий базис функціонування соціально-правового механізму протидії злочинності. Обґрунтовано вплив об'єктів та суб'єктів соціально-правового механізму на протидію злочинності в Україні.

Третій розділ дисертації (с. 133-168 дисертації), присвячений шляхам вдосконалення сучасного соціально-правового механізму протидії злочинності в Україні, де автором дослідження здійснена спроба розкрити соціально-профілактичну діяльність як стратегію впливу на соціум щодо зменшення його криміногенного потенціалу, а також виокремлено оптимізацію соціально-правового механізму протидії злочинності в Україні.

Висновки дисертації за своїм змістом відображають досягнення аспірантом поставленої мети, оскільки вирішують визначені завдання. Автором дослідження сформульовано нові теоретичні узагальнення та концептуальні положення, запропоновано вирішення теоретичних, прикладних і нормативних проблем протидії злочинності в Україні.

Отож, окреслені основні завдання протидії злочинності полягають у: з'ясуванні причин учинення кримінальних правопорушень й умов, які їм допомагають; застосуванні відповідних заходів щодо нейтралізації (блокування) чи усунення таких причин й умов; виявленні та контролі (певний облік) осіб із протиправною поведінкою, що тенденційно здатна переростати у вчинення кримінальних правопорушень; здійсненні відповідного превентивного (коригувального) впливу, шляхом застосування індивідуально-профілактичних заходів щодо таких осіб, з метою недопущення вчинення ними потенційних кримінальних правопорушень; реалізації належних

просвітних заходів серед соціуму, які спрямовані на зниження серед громадян ризику бути жертвою злочинних посягань; обмеженні (елімінації) впливу негативних явищ і процесів, що зумовлюють злочинність; мобілізації усіх позитивних потенціалів соціуму на створення (утвердження) атмосфери антагонізму до всіх форм злочинної поведінки; удосконаленні діяльності суб'єктів протидії злочинності, передусім, шляхом усунення наявних прогалин у їхній роботі; оптимізації ефективності діяльності з протидії злочинності.

Вищенаведене ґрунтується на результатах опрацьованих аспірантом 279 доктринальних джерел, кожне із яких має пряме відношення до досліджуваної проблематики (с. 185-217 рукопису дисертації), використаних у тексті роботи статистичних та інших емпіричних матеріалів (с. 22 рукопису дисертації), а також виведених аспірантом елементів наукової новизни (с. 22-25 рукопис дисертації), кожен із яких відображено у певній рубриці (вперше – 4 положення; удосконалено – 5; дістали подальшого розвитку – 5), а тому несуть у собі низку концептуальних висновків і рекомендацій, що мають теоретичне та практичне значення.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони становлять науково-теоретичний і практичний інтерес у науково-дослідній сфері, у правотворчості, у правозастосовній діяльності та у навчальному процесі.

Повнота викладу наукових положень, висновків, рекомендацій, що сформульовані у дисертації, анотації та опублікованих працях. Основні положення та результати дисертації, висновки та пропозиції висвітлено у 14 наукових публікаціях, з них 4 – у наукових фахових виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз даних, 1 стаття – у науковому періодичному виданні іншої держави, 9 – у збірниках тез науково-практичних конференцій, які констатують апробацію результатів роботи (с. 27 рукопису дисертації).

Зміст анотації дисертації (с. 1-9 рукопису дисертації) ідентичний основним положенням наукового пошуку. Дисертація та анотація оформлені відповідно до встановлених вимог. Дослідницька робота виконана на високому науково-теоретичному рівні. Автором наукової роботи «Сучасні соціально-правові механізми протидії злочинності в Україні» по-новому вирішені теоретичні питання теми дослідження, які є вагомим внеском у кримінологічну науку, а також свідчать про глибокі його знання, пов'язаних із розробленням кримінологічних аспектів запобігання кримінальним правопорушенням, його вміння абстрагуватися від другорядних питань та зосереджувати увагу на принципових і практично значущих проблемах виконаного наукового дослідження.

У цілому позитивно оцінюючи рецензовану роботу, необхідно вказати на наявність певних висновків та пропозицій, що викликають певні дискусійні зауваження або вказують на окремі протиріччя й можуть слугувати підґрунтям для майбутньої наукової дискусії. Такі:

1. На с. 21 рукопису дисертації автор предметом дослідження визначив сучасні соціально-правові механізми протидії злочинності в Україні. Не заперечуючи першу частину даного предмету, у офіційного опонента викликала зауваження друга його частина, протидія злочинності. На жаль, у змісті дисертації аспірант не навів достатньо аргументів на користь терміну «протидія». На нашу думку, варто було б використати термін «запобігання», оскільки він більше кореспондується з кримінально-правовим і кримінологічним циклом дослідження. До речі, саме в ст. 1 КК України законодавець закріпив термін «запобігання» злочинам. Як вбачається, і сам автор не заперечує на (с. 65-66 рукопису дисертації) про таку дефініцію як «запобігання». Торкаючись терміну «протидія» варто наголосити, що вітчизняні і зарубіжні вчені найчастіше використовують його в оперативно-розшуковій діяльності та криміналістиці.

2. Проведений ґрунтовний аналіз підрозділу 1.1. «Стан дослідження у кримінологічній теорії соціально-правового механізму протидії злочинності»

(с. 29-41 рукопису дисертації) в цілому позитивно оцінюється рецензентом. Водночас, в подальшому досліджуючи дану проблематику варто звернути увагу на вивчення механізму злочинної поведінки в конкретній життєвій ситуації, оскільки він відіграє важливу роль в житті кожної людини.

3. Вивчення підрозділу 1.2 «Методологічні підходи до дослідження механізму протидії злочинності» (с. 41-54 рукопису дисертації) можна зробити висновок, що аспірант в цілому обґрунтував методи дослідження проблеми, поряд з тим, не чітко сконструював власну методологію дослідження механізму протидії злочинності в Україні і не дав авторське її визначення. Це важливо з точки зору дослідження, оскільки методологічні підходи передбачають не тільки вчення про систему методів наукового пізнання, а і застосування принципів, категорій, законів діалектики і науки до процесу пізнання та практики на користь здобуття нових знань.

4. На (с. 72 рукопису дисертації) автором наведено поняття «механізм протидії злочинності» – це таке системне утворення (сукупність) принципів, норм, інститутів (як державно-правових, так і суспільно-правових), модусів (організаційних, правових, економічних, соціально-психологічних), відносин і зв'язків, за сприяння котрих забезпечується кримінологічний вплив на певні об'єкти для досягнення визначених цілей. Враховуючи той факт, що дана дефініція не кореспондується з поняттям, яке дано в новизні дослідження, пропонується аспіранту під час публічного захисту довести чи дане авторське визначення запозичене з інших джерел.

5. Вивчення підрозділу 3.1 «Соціально-профілактична діяльність як стратегія впливу на соціум щодо зменшення його криміногенного потенціалу» (с. 133-148 рукопису дисертації) потребує певного уточнення під час публічного захисту, оскільки в ньому аспірантом не відображена саме стратегія механізму протидії злочинності, а розкрито загальні підходи соціально-профілактичної діяльності на злочинності взагалі.

6. І останнє зауваження загалом є дискусійним, але опонент звернув на це увагу. Воно стосується терміну «кримінальне правопорушення», яке

використовує аспірат в процесі дослідження, а термін «злочин». Хотілось би під час публічного захисту почути думку авторки дослідження з цього приводу.

Між тим, висловлені зауваження щодо окремих положень дисертації, насамперед, мають здебільшого характер побажань щодо подальшого покращення наукової роботи або є дискусійними та такими, що не знижують достатньо високого рівня і позитивної характеристики дисертаційного дослідження В.В. Строїча «Сучасні соціально-правові механізми протидії злочинності в Україні», що є завершеною науковою роботою, яка виконана особисто аспірантом у вигляді кваліфікаційної наукової праці на правах рукопису.

Дисертаційне дослідження містить науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати, характеризується єдністю змісту та свідчить про особистий внесок автора у кримінальну та кримінологічну науку України. У роботі отримано нові аргументовані результати, які у сукупності мають істотне значення для розроблення кримінологічних аспектів запобігання злочинності в Україні, а також розвитку можливостей її практичного використання у цілях вирішення нагальних завдань запобігання вчиненню кримінальних правопорушень.

Висновок. Дисертація Строїча В.В. «Сучасні соціально-правові механізми протидії злочинності в Україні» відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), пунктам 10 та 11 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167, а також Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а її автор – Строїч В.В. «Сучасні соціально-правові механізми протидії

злочинності в Україні», – за результатами публічного захисту заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

Офіційний опонент:

професор кафедри

кримінально-правових та адміністративно-правових дисциплін

Міжнародного економіко-гуманітарного університету

імені академіка Степана Дем'янчука

доктор юридичних наук, професор

заслужений діяч науки і техніки України

I. G. Bogatiryov
І.Г. Богатирьов

« 26 » листопада 2021 року

Підпис *I. G. Bogatiryov* засвідчую.

Начальник відділу кадрів
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука *[Signature]*